

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-685/21-1

Sprawa C-685/21

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

15 listopada 2021 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Oberster Gerichtshof (Austria)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

21 października 2021 r.

Strona powodowa:

YV

Strona pozwana:

Stadtverkehr Lindau (B) GmbH

Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) [...] w sprawie z powództwa YV [...] przeciwko pozwanemu Stadtverkehr Lindau (B) GmbH, Lindau, [...] Niemcy, [...] o zapłatę 58 710 EUR [...] i ustalenie (wartość przedmiotu sporu 10 000 EUR) w wyniku rewizji nadzwyczajnej strony powodowej od postanowienia Oberlandesgericht Innsbruck (wyższego sądu krajowego w Innsbrucku) jako sądu odwoławczego z dnia 18 marca 2021 r., sygn. akt 1 R 5/21a-12, którym utrzymano w mocy postanowienie Landesgericht Feldkirch (sądu okręgowego w Feldkirch) z dnia 28 grudnia 2020 r., sygn. akt 45 Cg 72/20t-5, [...] wydał następujące

P o s t a n o w i e n i e:

1. Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej zostaje przedstawione, na podstawie art. 267 TFUE, następujące pytanie prejudycjalne:

Czy ubezpieczycielem w rozumieniu art.11 ust.1 i art.13 ust.2 rozporządzenia (UE) nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) jest również przedsiębiorstwo niebędące wprawdzie zakładem ubezpieczeń, lecz które – ze względu na odstępstwo od obowiązku ubezpieczenia w rozumieniu art.5 ust.1 dyrektywy 2009/103/WE w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności (wersja ujednolicona) - odpowiada na podstawie właściwego prawa jako „quasi-ubezpieczyciel” za posiadane przez siebie pojazdy mechaniczne w taki sam sposób jak ubezpieczyciel na podstawie przepisów prawa ubezpieczeniowego?

2. [...] [Zawieszenie postępowania]

U z a s a d n i e n i e :

1. Stan faktyczny

- 1 W dniu 30 lipca 2019 r. powódka, zamieszkała w okręgu sądu pierwszej instancji, została poważnie ranna w Lindau (Niemcy) w wypadku z udziałem autobusu należącego do pozwanego. Pozwany to miejskie przedsiębiorstwo komunikacji lokalnej, które jest zwolnione z obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej na podstawie §2 ust.1 pkt5 niemieckiej Pflichtversicherungsgesetz (ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych).

2. Argumenty stron

- 2 Powódka domaga się od pozwanego odszkodowania. Kwestią sporną jest, czy sądowi austriackim przysługuje jurysdykcja międzynarodowa.
- 3 Powódka powołuje się na art.13 ust.2 w związku z art.11 ust.1 lit. b) rozporządzenia (UE) nr 1215/2012 (rozporządzenie Bruksela Ia). Powódka podnosi, iż co prawda pozwany nie jest zakładem ubezpieczeń, jednak zgodnie z prawem niemieckim pozwany jest wyłączony z obowiązkowego ubezpieczenia jako komunalny dostawca usług transportu. Dlatego zgodnie z prawem niemieckim musi on odpowiadać za szkody objęte obowiązkowym ubezpieczeniem w taki sam sposób, jak w przypadku obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. Z tego powodu musi istnieć również możliwość wniesienia bezpośredniego powództwa do sądu właściwego w sprawach dotyczących ubezpieczenia.
- 4 Pozwany wnosi o oddalenie powództwa. Podnosi, iż nie jest on zakładem ubezpieczeń, dlatego też nie mają do niego zastosowania przepisy rozporządzenia

Bruksela Ia dotyczące ubezpieczenia. Wyłączenie z obowiązkowego ubezpieczenia nie może niczego zmienić w tym zakresie.

3. Dotychczasowe postępowanie

- 5 Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo z powodu braku jurysdykcji międzynarodowej. Jurysdykcja zgodnie z art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia obejmuje jedynie powództwa przeciwko zakładowi ubezpieczeń, a nie – jak w niniejszej sprawie – przeciwko posiadaczowi.
- 6 Sąd odwoławczy potwierdził to rozstrzygnięcie. Podzielił on opinię sądu pierwszej instancji, że powództwo wytoczone przeciwko posiadaczowi pojazdu, który uczestniczył w wypadku, nie jest sprawą dotyczącą ubezpieczenia w rozumieniu rozporządzenia Bruksela Ia. Okoliczność, że pozwany nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu, nie prowadzi do odmiennej oceny.
- 7 Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) musi rozstrzygnąć w sprawie rewizji powódki, w której domaga się ona wydania orzeczenia potwierdzającego właściwość sądu. Powódka w dalszym ciągu popiera stanowisko, że jurysdykcja sądu właściwego dla powódki na podstawie art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia ma zastosowanie. Zgodnie z prawem niemieckim pozwany odpowiada jak ubezpieczyciel z powodu samego wyłączenia z ubezpieczenia obowiązkowego; powódka jest w stosunku do pozwanego stroną „słabszą” w rozumieniu orzecznictwa Trybunału. Ze względu na grożący w przeciwnym razie konflikt wartości, okoliczność ta musi mieć również wpływ na prawo o jurysdykcji.

4. Podstawy prawne

- 8 4.1. Artykuł 11 ust. 1 lit. b) i art. 13 ust. 2 *rozporządzenia (UE) nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych* (rozporządzenie Bruksela Ia) mają następujące brzmienie:

Artykuł 11

(1) Ubezpieczyciel mający miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może zostać pozwany:

b) w innym państwie członkowskim, w przypadku powództw ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uposażonego z tytułu ubezpieczenia – przed sąd miejsca, w którym powód ma miejsce zamieszkania;

Artykuł 13

(2) *Przepisy art. 10, 11 i 12 mają zastosowanie do powództw wytoczonych przez poszkodowanego bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi, jeżeli takie pośrednie powództwo jest dopuszczalne.*

9 Na podstawie tych postanowień, które były już zawarte w rozporządzeniu (WE) nr 44/2001 (rozporządzenie Bruksela I), Europejski Trybunał Sprawiedliwości w utrwalonym orzecznictwie stwierdzał, że poszkodowany może wnieść bezpośrednio powództwo w swoim własnym miejscu zamieszkania przeciwko ubezpieczycielowi od odpowiedzialności cywilnej drugiej strony wypadku, jeśli powództwo to jest dopuszczalne zgodnie z prawem właściwym (C-463/06, *Odenbreit*; C-340/16, *KABEG*).

10 4.2. Pozwany jest wyłączony z obowiązkowego ubezpieczenia na podstawie § 2 ust. 1 pkt 5 Pflichtversicherungsgesetz (niemieckiej ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, zwanej dalej „dPflVG”). Zgodnie z tym postanowieniem § 1 dPflVG (tj. nakaz zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego) nie ma zastosowania do:

5. osób prawnych, które uzyskują pokrycie ryzyka w ramach systemu likwidacji szkód z tytułu odpowiedzialności cywilnej, który jest zwolniony z nadzoru ubezpieczeniowego na podstawie § 3 ust. 1 pkt 4 Versicherungsaufsichtsgesetz [ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym].

11 Przepis ten odnosi się do § 3 ust. 1 pkt 4 niemieckiej Versicherungsaufsichtsgesetz (ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym). Zgodnie z tym przepisem nadzorowi nie podlegają:

4. nieposiadające osobowości prawnej związki i stowarzyszenia gmin, o ile ich celem jest likwidacja, w drodze repartycji, szkód następującego rodzaju, wynikających z ryzyka ponoszonego przez ich członków oraz przez przedsiębiorstwa działające w celu wykonywania zadań publicznych, w których co najmniej 50 procent udziałów posiada jedna lub więcej gmin będących członkami związku lub stowarzyszenia lub, w przypadkach określonych w lit. b), inne podmioty samorządu terytorialnego: [...]

b) szkód związanych z posiadaniem pojazdów mechanicznych,

[...]

12 Wyjątek ten obejmuje zazwyczaj przedsiębiorstwa transportowe gmin, które nie ubezpieczają swoich pojazdów od odpowiedzialności cywilnej, lecz likwidują szkody za pośrednictwem związków z innymi gminami w drodze procedury repartycyjnej i dzielą w ten sposób ryzyko w stosunku wewnętrznym [...]. W wyniku „likwidacji szkód z tytułu odpowiedzialności cywilnej” powstają roszczenia pomiędzy członkami; nie istnieje natomiast żadne roszczenie poszkodowanego wobec tego (nieposiadającego osobowości prawnej) związku.

- 13 4.3. W przypadku odstępstwa od obowiązkowego ubezpieczenia § 2 ust. 2 dPflVG stanowi, co następuje (podkreślenie izby orzekającej):

(2) Posiadacze pojazdów wylączeni z ubezpieczenia obowiązkowego na podstawie ust. 1 pkt 1–5, o ile ochrona ubezpieczeniowa w zakresie odpowiedzialności cywilnej nie jest udzielana na podstawie zawartej przez nich umowy ubezpieczenia spełniającej przepisy niniejszej ustawy, odpowiadają w przypadku szkód, o których mowa w § 1, za kierowcę i inne osoby, które uzyskałyby pokrycie ryzyka na podstawie umowy ubezpieczeniowej w zakresie odpowiedzialności cywilnej zawartej na podstawie niniejszej ustawy, w taki sam sposób i w takim samym zakresie, w jakim odpowiadałby ubezpieczyciel w przypadku ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. Zobowiązanie jest ograniczone do wysokości ustalonych minimalnych sum ubezpieczenia. W przypadku spowodowania szkody na osobie lub szkody majątkowej posiadacz pojazdu ponosi odpowiedzialność wobec osoby trzeciej również wtedy, gdy kierowca umyślnie i bezprawnie doprowadził do zdarzenia, za który ponosi odpowiedzialność wobec osoby trzeciej. Paragraf 12 ust. 1 zdania od drugiego do piątego stosuje się odpowiednio. Postanowienia §§ 100–124 Versicherungsvertragsgesetz [ustawy o umowie ubezpieczenia], postanowienia §§ 3 i 3b oraz postanowienia Kraftfahrzeug-Pflichtversicherungsverordnung [rozporządzenia o obowiązkowym ubezpieczeniu pojazdów mechanicznych] stosuje się odpowiednio. Jeżeli posiadacz pojazdu wypełnia obowiązki zgodnie ze zdaniem pierwszym, może on żądać zwrotu poniesionych nakładów analogicznie do §§ 116 i 124 Versicherungsvertragsgesetz [ustawy o umowie ubezpieczenia], jeżeli ubezpieczyciel, w przypadku istnienia ubezpieczenia, byłby zwolniony ze świadczenia wobec kierowcy lub innej osoby współubezpieczonej; w przeciwnym razie wyklucza się roszczenia zwrotne posiadacza wobec tych osób.

- 14 Odstępstwo od obowiązkowego ubezpieczenia prowadzi zatem do tego, że posiadacz odpowiada wobec poszkodowanego jak ubezpieczyciel od odpowiedzialności cywilnej, z tego powodu jest on określany w Niemczech jako „quasi-ubezpieczyciel”, „własny ubezpieczyciel” lub „samoubezpieczyciel”. Odpowiedzialność ta jest dotatkowa w stosunku do odpowiedzialności posiadacza i zastępuje istniejącą w innym przypadku odpowiedzialność ubezpieczyciela od odpowiedzialności cywilnej. [...].
- 15 4.4. Regulacja dotycząca odstępstwa od obowiązkowego ubezpieczenia w § 2 dPflVG opiera się na art. 5 ust. 1 dyrektywy 2009/103/WE w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności (zwanej dalej „dyrektywą 2009/103”). Przepis ten brzmi (podkreślenie izby orzekającej):

(1) Państwo członkowskie może przewidzieć odstępstwo od art. 3 w stosunku do niektórych osób fizycznych lub prawnych, publicznych lub prywatnych; lista takich osób zostaje sporządzona przez dane państwo i notyfikowana innym państwom członkowskim i Komisji.

Stosując takie odstępstwo, państwo członkowskie podejmuje stosowne działania, aby zapewnić wypłatę odszkodowania za szkodę majątkową lub szkodę na osobie spowodowaną na jego terytorium oraz na terytorium innych państw członkowskich przez pojazdy należące do takich osób.

W szczególności wyznacza urząd lub organ w kraju, gdzie zachodzi szkoda, odpowiedzialne za odszkodowania dla osób poszkodowanych zgodnie z przepisami tego państwa w przypadkach, gdy art. 2 lit. a) nie ma zastosowania.

Państwo członkowskie przekazuje Komisji wykaz osób zwolnionych z obowiązku ubezpieczenia oraz urzędów i organów odpowiedzialnych za wypłatę odszkodowań.

Komisja publikuje taki wykaz.

5. W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 16 5.1. Zgodnie z jednoznacznym brzmieniem art. 10 i nast. rozporządzenia Bruksela Ia, obejmują one jedynie „sprawy dotyczące ubezpieczenia”. Dotyczy to również bezpośredniego powództwa przeciwko ubezpieczycielowi od odpowiedzialności cywilnej na podstawie art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia. Przepis ten nie ma zatem zastosowania do powództw przeciwko posiadaczowi (Oberster Gerichtshof – austriacki sąd najwyższy, OGH 2 Ob 189/18k SZ 2018/89; ostatecznie także Bundesgerichtshof – niemiecki federalny trybunał sprawiedliwości, BGH VI ZR 279/14). Jest to również zgodne z zaakcentowanym przez Trybunał celem przepisów szczególnych w sprawach dotyczących ubezpieczenia, polegającym na przyznaniu szczególnej ochrony na mocy przepisów jurysdykcyjnych (każdorazowemu) przeciwnikowi procesowemu ubezpieczyciela jako stronie zazwyczaj słabszej (C-412/98, *Groupe Josi*, pkt 64; C-463/06, *Odenbreit*, pkt 28; C-340/16, *KABEG*, pkt 28; C-106/17, *Hofsoe*, pkt 40).
- 17 5.2. W niniejszej sprawie powódka nie dochodzi jednak roszczeń wobec pozwanego jako posiadacza pojazdu mechanicznego. Opiera się ona raczej na tym, że zgodnie z prawem niemieckim pozwany – ze względu na odstępstwo od ubezpieczenia obowiązkowego – ponosi odpowiedzialność jak ubezpieczyciel od odpowiedzialności cywilnej. W szczególności, zgodnie z § 2 ust. 2 dPflVG, przepisy niemieckiej Gesetz über den Versicherungsvertrag (ustawy o umowie ubezpieczenia, zwanej dalej „VVG”) dotyczące ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej (§§ 100–112 VVG) oraz ubezpieczenia obowiązkowego (§§ 113–124 VVG) stosuje się odpowiednio.

- 18 5.3. W związku z tym pojawia się pytanie, czy jurysdykcja zgodnie z art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia ma zastosowanie również w tym przypadku.
- 19 (a) Interpretacja powyższych przepisów w oparciu o ich brzmienie mogłaby wskazywać, że za „ubezpieczycieli” należy uważać tylko te osoby, które faktycznie prowadzą zakład ubezpieczeń. Taka sytuacja nie ma miejsca w niniejszej sprawie, ponieważ pozwany sam odpowiada jedynie jak ubezpieczyciel, nie oferuje jednak usług ubezpieczeniowych innym osobom. Z tego względu można by również twierdzić, że ofiara wypadku nie jest „zazwyczaj” słabszą stroną w stosunku do pozwanego – spółki z ograniczoną odpowiedzialnością świadczącej usługi komunikacji lokalnej.
- 20 (b) Jednakże brzmienie art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia nie stoi na przeszkodzie temu, aby pod pojęciem „ubezpieczyciela” rozumieć każdą osobę, która zgodnie z właściwym (w tym przypadku niemieckim) prawem ponosi odpowiedzialność według zasad prawa ubezpieczeniowego.
- 21 Przemawia za tym wykładnia systemowa: zarówno obowiązek ubezpieczenia na podstawie dyrektywy 2009/103, jak i jurysdykcja ze względu na miejsce zamieszkania powoda na podstawie art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia służą w jednakowy sposób ochronie poszkodowanego: obowiązek ubezpieczenia ma na celu zapewnienie, że poszkodowany otrzyma odszkodowanie niezależnie od sytuacji finansowej sprawcy szkody. Jurysdykcja właściwa ze względu na miejsce zamieszkania powoda ma ułatwić dochodzenie tego roszczenia w sprawach transgranicznych. Te regulacje prawa Unii są zatem wzajemnie powiązane pod względem treści i są w tym względzie spójne.
- 22 Artykuł 5 ust. 1 dyrektywy 2009/103 pozwala obecnie państwom członkowskim na wprowadzenie wyjątków od obowiązku ubezpieczenia, ale muszą one zapewnić, aby poszkodowani otrzymali mimo to odszkodowanie. Jest to oczywiście oparte na ocenie prawodawcy europejskiego, że odstępstwo od obowiązku ubezpieczenia nie może prowadzić do pogorszenia sytuacji ofiar wypadków. W prawie niemieckim (w odniesieniu do omawianego przypadku) jest to realizowane poprzez fakt, że (a) odstępstwo od obowiązku ubezpieczenia wymaga pokrycia ryzyka poprzez „likwidację szkody z tytułu odpowiedzialności cywilnej” zgodnie z prawem zobowiązań, tak że nie istnieje ryzyko niewypłacalności sprawcy szkody dla strony poszkodowanej, tak samo jak w przypadku pokrycia ryzyka z ubezpieczenia, oraz że (b) strona poszkodowana może dochodzić roszczeń wobec posiadacza wyłączonego z obowiązkowego ubezpieczenia jak wobec ubezpieczyciela. Ochrona materialna strony poszkodowanej jest więc zapewniona nawet w przypadku odstępstwa od ubezpieczenia obowiązkowego, niezależnie od tego, czy poszkodowany ma miejsce zamieszkania w Niemczech, czy w innym państwie.

- 23 Gdyby natomiast art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia interpretować w ten sposób, że obejmują one jedynie powództwa przeciwko zakładom ubezpieczeń, ochrona osób poszkodowanych na podstawie przepisów jurysdykcyjnych w sprawach transgranicznych zostałyby podważona przez odstępstwo od obowiązku ubezpieczenia. W niniejszej sprawie możliwość dochodzenia roszczenia w miejscu zamieszkania powódki uzależniona byłaby od tego, czy w wypadku uczestniczył autokar turystyczny, dla którego wykupione zostało obowiązkowe ubezpieczenie OC, czy też autobus komunikacji lokalnej, który był objęty odstępstwem od obowiązkowego ubezpieczenia. W ten sposób utracona zostałaby istniejąca w innych przypadkach spójność przepisów dotyczących obowiązku ubezpieczenia i jurysdykcji międzynarodowej.
- 24 Z tego względu jest oczywiste – także ze względu na zasadę spójności prawa Unii (art. 7 TFUE) - że ocena prawodawcy, która legła u podstaw regulacji art. 5 ust. 1 dyrektywy 2009/103, powinna być uwzględniona także przy wykładni art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia. Również w tym przypadku odstępstwo od obowiązku ubezpieczenia nie powinno zatem prowadzić do pogorszenia sytuacji ofiary wypadku. W tym przypadku można to zrealizować poprzez uznanie za „ubezpieczyciela” każdej osoby, która jest odpowiedzialna jak ubezpieczyciel na mocy właściwego prawa w przypadku odstępstwo od obowiązkowego ubezpieczenia.
- 25 W tym kontekście powódka mogłaby również dobrze zostać uznana za (zazwyczaj) „słabszą stronę” w rozumieniu orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Możliwe jest wprawdzie, że pozwany – w przeciwieństwie do zakładu ubezpieczeń - nie posiada własnej organizacji zajmującej się zaspokajaniem roszczeń. Dzięki „likwidacji szkód z tytułu odpowiedzialności cywilnej” (tzn. podziałowi ryzyka pomiędzy kilkoma gminami) może on jednak zrekompensować nawet wysokie szkody, bez stwarzania zagrożenia dla swojej egzystencji gospodarczej. To stawia go w znacznie silniejszej pozycji ekonomicznej niż pozycja typowego poszkodowanego, który jest uzależniony od odszkodowania.
- 26 5.4. Z tych ostatnio wymienionych względów Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) skłania się raczej do poglądu, że jurysdykcja właściwa ze względu na miejsce zamieszkania powoda zgodnie z art. 13 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Bruksela Ia powinna mieć zastosowanie także w niniejszej sprawie. Możliwa jest jednak również inna interpretacja. Dlatego Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy), jako sąd ostatniej instancji, jest zobowiązany do złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

6. Zawieszenie postępowania

[...]

Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy)

Wiedeń, dnia 21 października 2021 r.

[...]

DOKUMENT ROBOCZY